

Glosar de limbaj nediscriminatoriu pentru comunicarea internă și externă

Glosarul de față este menit să ajute personalul Parlamentului European să comunice în mod corect despre dizabilități, LGBTI+ și aspecte ce țin de rasă, etnie și religie. Ca regulă generală, vă recomandăm să întrebați persoane din grupurile în cauză care sunt termenii pe care îi preferă. Când nu este posibil, vă rugăm să consultați prezentul glosar de limbaj nediscriminatoriu, elaborat cu atenție de către Unitatea pentru egalitate, incluziune și diversitate din cadrul DG PERS, în strânsă colaborare cu DG TRAD.

Glosarul cuprinde trei părți independente:

- | 1. Termeni referitori la dizabilități**
- | 2. Termeni referitori la LGBTI+**
- | 3. Termeni referitori la rasă, etnie și religie**

Din cauza naturii sensibile a subiectelor abordate, conținutul glosarului poate varia de la o versiune lingvistică la alta pentru a ține seama de particularitățile și nuanțele fiecărei limbi.

Termeni referitori la dizabilități

1

Comentarii ale Forumului european al persoanelor cu dizabilități:

- Ca regulă generală, este bine să se folosească termenii din Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități. O parte a comunității persoanelor cu dizabilități preferă terminologia axată pe persoane, iar alta terminologia bazată pe identitate.
- Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (UNCRPD), ratificată de UE și de toate statele membre, marchează trecerea de la o perspectivă medicală/caritativă către o perspectivă întemeiată pe drepturile omului. Ea definește persoanele cu dizabilități astfel:
„Persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți.”
- Există o distincție între dizabilitate, care se referă la interacțiunea dintre deficiența unei persoane și mediul său (abordarea bazată pe drepturile omului), și deficiența în sine (abordarea medicală).
Utilizat la singular, termenul de „dizabilitate” se referă la conceptul de dizabilitate. În alte sensuri, el ar trebui utilizat la plural: „persoane cu dizabilități”, „persoane cu dizabilități fizice” etc. Dacă folosiți forma de singular, vă referiți doar la deficiența persoanei și, prin urmare, nu folosiți abordarea bazată pe drepturile omului a dizabilității.
- Este important ca termenii utilizați să nu implice niciodată faptul că persoanele cu dizabilități sunt mai puțin valoroase decât altele.
- Acestea fiind spuse, Forumul european al persoanelor cu dizabilități utilizează terminologia din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

De preferat

Persoane surde/surzi/persoane cu surdocecitate/persoane cu deficiențe auditive/de auz

Persoane cu probleme de sănătate mintală/
tulburări psihice
Persoane cu dizabilități psihosociale
Utilizatori și supraviețuitori ai psihiatriei
(sintagmă deocamdată rar folosită în română)

Persoane cu dizabilități fizice

Nevăzători sau slab-văzători/Persoane cu deficiențe de vedere¹

Utilizatori de scaune cu rotile/fotolii rulante

Persoane care trăiesc cu o anumită patologie

Persoane cu leziuni cerebrale

Persoane cu deficiențe locomotorii/de
mobilitate
Persoane cu mobilitate redusă

Persoane care utilizează cârje/baston/scuter
electric/cadru de mers etc.

Persoane cu deficiențe/tulburări de vorbire

Persoane de statură mică
Persoane cu nanism/acondroplazie

De evitat

Surdomuți (implică incapacitatea persoanelor surde de a comunica)

Bolnavi mintal
Nebuni
Demenți
Alienați

Orbi
Semiorbi
Chiori
Deficienți de vedere

Handicapați motor
Invalidi
Persoane în cărucior cu rotile

Victime ale...
Persoane care suferă de...

Infirmi, persoane infirme

Pitici
Pigmei

¹ Uniunea Europeană a Nevăzătorilor recomandă să se folosească fie „nevăzători și slab-văzători” (sau unul dintre acești doi termeni atunci când dorim să fim mai preciși), fie „persoane cu deficiențe de vedere” (sintagmă care înglobează cele două concepte de mai sus). Prima sintagmă este de preferat pentru a preciza că politicile sunt destinate și persoanelor slab-văzătoare, având în vedere că numeroase persoane nu înțeleg nuanța (pentru mulți oameni, un nevăzător nu vede absolut deloc, în vreme ce, în realitate, există diferite niveluri de vedere) - sursă: Uniunea Europeană a Nevăzătorilor.

De preferat

Persoane cu autism/persoane autiste

Persoane cu diabet, diabetici

Persoane cu dizabilități înnăscute

Persoane cu dizabilități

Persoane cu dizabilități intelectuale/mintale
Persoane cu tulburări de învățare

Persoane fără dizabilități

De evitat

Persoane cu „sindromul savantului”/genii
(trebuie să fim atenți să nu folosim clișeul
conform căruia persoanele autiste ar fi
extraordinar de inteligente, obsesive și
incapabile de interacțiuni sociale)

Defect din naștere/congenital
Diformitate

Persoane cu handicap (apare încă în numeroase
documente legislative mai vechi, dar este
treptat înlocuit)
Persoane handicapate/handicapați
Infirmi
Invalizi
Persoane cu nevoi speciale (în anumite
contexte, poate fi jignitor).

Termenii următori sunt ambigui/incorecți:
handicapați mintal, bolnavi mintal, persoane cu
deficiențe mintale/retard mintal.
Termeni jignitori: retardați, înapoiți mintal

Persoane normale
Oameni sănătoși

De avut în vedere:

- Evitați metaforele care evocă o dizabilitate, în special cele care subestimează impactul dizabilităților (de exemplu: „Îmi curăț biroul pentru că așa sunt eu, obsesiv-compulsiv”, „Sunt atât de hiperactiv astăzi” etc.).
- Folosiți un limbaj axat pe drepturile omului și inspirat din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Nu folosiți termeni precum „special”, „curajos”, „eroic” sau „sursă de inspirație”. Persoanele cu dizabilități, la fel ca toți ceilalți oameni, vor doar să își trăiască viața. Calificarea lor drept persoane „curajoase” sau „eroice” implică o oarecare condescendență și reprezintă o modalitate prin care societatea își ascunde lipsa de incluziune și de acces la servicii de bază.
- În aceeași ordine de idei, persoanele cu dizabilități nu sunt o sursă de milă; „săracul, suferă de o dizabilitate” nu este un sentiment corect. Accentul ar trebui pus pe obstacolele create de societate.
- Nu vă referiți la persoanele cu dizabilități ca obiecte de milă, ajutor, măsuri speciale etc. În schimb, folosiți imagini ale persoanelor cu dizabilități/persoanelor reale pentru a ilustra situații „normale” (de exemplu: dorim să comunicăm ceva despre mediul profesional și, pentru aceasta, folosim o imagine a unei persoane cu dizabilități, chiar dacă ceea ce dorim să comunicăm nu are nicio legătură cu dizabilitățile).
- Termenul „instituționalizare” se referă la segregarea persoanelor cu dizabilități în instituții rezidențiale (spitale psihiatrice, centre rezidențiale de tip vechi etc.), unde acestea își pierd independența și posibilitatea de a participa la viața comunității. Tendința actuală este de „dezinstituționalizare”, adică de înlocuire a structurilor vechi de dimensiuni mari (clădiri cu destinație colectivă, cu aspect de unitate medicală și localizate departe de viața comunității) cu soluții care să permită o viață independentă și integrarea în comunitate (cu ajutorul unor servicii sociale la domiciliu, asistenți personali profesioniști, centre de zi sau rezidențiale).

Surse:

[Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități](#)

Consultare cu Forumul european al persoanelor cu dizabilități (în engleză; poziție neoficială)

Termeni referitori la persoanele LGBTI+

2

De preferat	Semnificație/comentarii	De evitat
Fără gen	Termen ce descrie o persoană care consideră că nu are un anumit gen sau că nu are o identitate de gen (nu se utilizează de către persoanele care nu sunt LGBTI+).	
Persoană asexuală	Persoană care nu simte atracție sexuală față de alte persoane.	
Sex atribuit la naștere	Sexul atribuit unei persoane la naștere, principalul criteriu fiind organele genitale ale copilului.	Sex biologic
Homofobie Bifobie Transfobie Interfobie	Teamă, ură, disconfort sau neîncredere față de persoanele percepute ca homosexuale, bisexuale, transgen sau intersexuale.	
Persoană bisexuală Persoană pansexuală	Persoană care poate fi atrasă de mai mult de un gen sau de toate genurile.	
Cisgen Bărbat cisgen Femeie cisgen	Termen care desemnează o persoană a cărei identitate de gen se aliniază sexului atribuit la naștere.	
Uniune civilă/parteneriat înregistrat	Termeni care indică faptul că relația unui cuplu este recunoscută din punct de vedere juridic - nu întotdeauna cu aceleași drepturi și/sau beneficii ca în cazul căsătoriei.	Concubinaj

De preferat

(Pre)nume anterior
Folosirea (pre)numelui anterior/„deadnaming”

Semnificație/comentarii

Numele care i-a fost atribuit unei persoane transgen la naștere și pe care nu îl mai utilizează după tranziție. „Deadnaming” se referă la utilizarea numelui respectiv. Important: atunci când vă adresați unei persoane transgen, utilizați întotdeauna numele ales de către aceasta, nu numele care i-a fost atribuit la naștere.

De evitat

Relație heterosexuală

Relație între persoane de sex diferit.

Relație între persoane de sex opus

Tratament echitabil/egalitate de tratament
Tratarea persoanelor în mod echitabil și egal

Drepturile persoanelor LGBTI+
Drepturile persoanelor gay
Drepturile persoanelor transgen

Persoană gay

Bărbat atras din punct de vedere sexual și/sau emoțional de bărbați.

Nu este recomandabil să se utilizeze termenul „gay” ca termen general care include și persoanele lesbiene.

Tratament de confirmare a genului/tratament de afirmare a genului

Termenul se referă la diverse intervenții medicale care pot face parte din tranziția unei persoane.

(Tratament) preoperatoriu
(Tratament) postoperatoriu
Operație de schimbare de sex/
operație de realocare a sexului
Schimbare de sex
„Operație”

Intervenție chirurgicală de afirmare a genului

Termen medical pentru ceea ce persoanele transgen numesc adesea intervenție chirurgicală de confirmare a genului: intervenție chirurgicală pentru a alinia caracteristicile sexuale primare și secundare ale corpului unei persoane transgen cu autopercepția sa internă.

De preferat

Semnificație/comentarii

De evitat

Expresie a genului/expresie de gen

Termenul se referă la manifestarea personală a identității de gen. De obicei, o persoană încearcă să își alinieze expresia sau prezentarea de gen cu identitatea/identitățile de gen ale acesteia, indiferent de sexul care i-a fost atribuit la naștere.

A nu se confunda cu: orientarea sexuală, sexul sau identitatea de gen.

Identitate de gen

Termenul se referă la experiența internă și individuală de gen resimțită profund de fiecare persoană, care poate sau nu să corespundă sexului care i-a fost atribuit la naștere.

A nu se confunda cu: orientarea sexuală sau sexul.

De gen neconform

Termen pentru persoanele a căror identitate de gen nu se încadrează în așteptările societale legate de sexul lor atribuit la naștere.

Gen non-binar

Genurile care nu se încadrează în sistemul binar bărbat/femeie.

De gen fluid/de gen variabil

Desemnează sau se referă la o persoană care nu se identifică ca având un gen fix.

De preferat

Tranziție de gen/tranziție

Semnificație/comentarii

Procesul prin care trece o persoană pentru a trăi în genul cu care se identifică și care este diferit de sexul care i-a fost atribuit la naștere.

Această tranziție poate fi împărțită în trei piloni principali:

- Tranziție socială: atunci când persoana transgen decide să se declare transgen;
- Tranziție medicală: atunci când persoana transgen decide să se supună unui tratament medical;
- Tranziție juridică: atunci când persoana transgen își aliniaza documentele juridice cu identitatea de gen aleasă și/ sau cu expresia de gen.

De evitat

Schimbare de sex
Schimbare de gen
Operație de schimbare de sex/
operație de realocare a sexului

(Pre)nume atribuit

Numele care i-a fost atribuit unei persoane la naștere.

Nume real

Heteronormativitate

Termenul se referă la atitudinile culturale și sociale care îi influențează pe bărbați și pe femei să creadă că heterosexualitatea este singura sexualitate posibilă; implică faptul că heterosexualitatea este singura modalitate de a fi „normal”.

Persoană intersexuală (concept: intersexualitate)

Persoane care la naștere prezintă oricare dintre diversele variații ale caracteristicilor sexuale, inclusiv cromozomi, gonade, hormoni sexuali sau organe genitale care nu se potrivesc definiției tipice a corpurilor de sex masculin sau feminin.

Hermafrodit
(termenul nu este considerat potrivit pentru oameni deoarece se folosește în biologie pentru a desemna plante și animale bisexuate)

De preferat	Semnificație/comentarii	De evitat
Adopție în comun	Adopție care acordă simultan și în aceeași măsură drepturi parentale celor doi membri ai unui cuplu.	
Persoană lesbiană	O femeie care este atrasă sexual și/sau emoțional de femei.	
Persoane lesbiene Persoane gay Persoane bisexuale	Terminologie centrată asupra persoanei. Cei care se opun egalității LGBTI+ utilizează adesea cuvinte precum „homosexuali” pentru a stigmatiza persoanele gay și le descriu astfel viețile doar în termeni sexuali.	A se evita la plural: Lesbiene Gay Bisexuali Homosexuali
LGBTI	Acronim pentru persoane lesbiene, gay, bisexuale, transgen și intersexuale	
LGBTI+	Atunci când se adaugă „+”, sunt incluse și alte realități/identități, cum ar fi persoanele asexuale, pansexuale, de gen neconform sau de alt tip.	
Drepturi egale la căsătorie	Dreptul tuturor cuplurilor de a se căsători, inclusiv în cazul cuplurilor de același sex.	Căsătoria gay Căsătoria homosexuală
Opozanți (original în engleză: opposants) (nu este folosit în limba română)	Termen folosit în engleză pentru a-i desemna pe cei care se opun nediscriminării persoanelor LGBTI+.	
Alt gen/sex		Sex opus
Părinți	Este important să se recunoască diversitatea la nivelul componenței unei familii. Un caz concret ar fi formularele administrative, unde este important să se recunoască toate realitățile.	Mamă/tată (strict în contextul formularelor administrative și al contextelor asemănătoare)

De preferat

Semnificație/comentarii

De evitat

Queer

Termen provenit din limba engleză care desemnează persoane care, în orientarea/ identitatea lor sexuală, resping regulile și rolurile predeterminate despre gen, dragoste, sex și relații.

Relații dintre persoane de același sex/cupluri de persoane de același sex

Acești termeni acoperă relațiile dintre două persoane de același sex sau cuplurile formate din două persoane de același sex.

Adopție de către al doilea părinte

Situație în care o persoană este autorizată să adopte copilul/ copiii biologici ai partenerului/ partenerei lor.

A nu se confunda cu adopția succesivă

Caracteristici sexuale

Trăsături biologice/fizice care disting indivizii de cele două sexe ale unei specii. Există caracteristici sexuale primare (organele sexuale care sunt direct necesare reproducerii) și secundare (care nu sunt parte directă a sistemului de reproducție - pilozitatea, prezența sau absența mărului lui Adam, masa musculară, creșterea sânilor etc.).

A nu se confunda cu: sex/gen

Orientare sexuală

Capacitatea fiecărei persoane de atracție profundă emoțională, afectivă și sexuală, precum și de relații intime și sexuale cu persoane de gen diferit, de același gen sau cu mai multe genuri.

Preferință sexuală
Înclinație sexuală
Alegere a stilului de viață
Identitate sexuală
Stil de viață (gay/lesbian/ bisexual)
Acești termeni sunt de evitat întrucât creează iluzia că cineva își alege persoanele față de care simte atracție.

De preferat**Semnificație/comentarii****De evitat**

(Pre)nume social/(pre)nume ales

Numele pe care o persoană transsexuală preferă să-l utilizeze în locul numelui primit la naștere.

SOGIESC

Acronim în limba engleză pentru conceptul de „orientare sexuală, identitate de gen/exprimare de gen și caracteristici sexuale”.

Adopție succesivă

Situație în care o persoană adoptă copilul adoptat al partenerului/partenerii lor.

Maternitatea de substituție²
(alte expresii: mame purtătoare/
mame surrogat)

Situație în care o femeie poartă o sarcină, dând naștere unui copil pentru o terță persoană sau pentru un cuplu terț.

Al treilea gen

Termen utilizat în legătură cu o identitate de gen care descrie o persoană care nu se consideră sau nu este considerată nici bărbat, nici femeie prin definiția societății; în alte contexte, termenul este folosit pentru a descrie persoane a căror identitate de gen nu corespunde sexului care le-a fost atribuit la naștere.

² Maternitatea de substituție este interzisă în mai multe state membre ale Uniunii. În altele, contractele de reproducere umană asistată prin intermediul unei mame surrogat sunt nule și inaplicabile.

De preferat	Semnificație/comentarii	De evitat
Trans/Transgen	Un termen general pentru persoanele a căror identitate sau expresie de gen diferă de așteptările societății cu privire la sexul care le-a fost atribuit la naștere.	Drag queen Travestit Transsexual
Persoană trans/transgen	Termenul „trans” este prescurtarea pentru „transgen” și este utilizat ca termen generic pentru a include persoanele transgen.	
Un bărbat trans/transgen	Termen pentru o persoană transgen care se identifică drept bărbat (sau a cărei identitate de gen este cea de bărbat) și care a fost încadrată în rândul femeilor la naștere.	
O femeie trans/transgen	Termen pentru o persoană transgen care se identifică drept femeie (sau a cărei identitate de gen este cea de femeie) și care a fost încadrată în rândul bărbaților la naștere.	

Surse:

- [An Ally’s Guide to Terminology, Talking About LGBT People and Equality](#) (în engleză)
- [Înaltul comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Indicații terminologice](#) (în engleză)
- [Consiliul Europei, Glosar al egalității de gen](#) (în engleză)
- [Glosar al IGLA-Europa](#) (în engleză)
- [‘The genderbread person’](#) (în engleză)

Termeni referitori la rasă, etnie și religie

3

Terminologia legată de rasă depinde de context și a apărut din procesele sociale de construcție a ideii de rasă, motiv pentru care poate face obiectul unor opinii divergente. Iată însă câteva orientări:

De preferat

Atitudine negativă/discriminatorie față de romi

Atitudine antiromă

Rasism antirom

Antigipsism

(Formă specifică de rasism față de romi, gitani/sinti, nomazi și alte persoane, care sunt stigmatizate drept „țigani” în imaginarul colectiv.)

Asiatici

Solicitanți de azil/refugiați/migranți
(în funcție de statutul juridic specific)

Persoane de origine multirasială

Persoane de origine mixtă

Persoane metise

Persoane de origine africană/de culoare

Francezi de origine algeriană

Britanici de origine indiană

(Pentru persoanele cu mai multe origini)

Persoane de culoare

Minorități etnice/religioase

Persoane provenite din familii de migranți

(termen folosit în contexte din Germania și Suedia, nu este însă un termen general)

Persoane din grupuri minoritare

Minorități

(„Minorități” nu este un termen contestat.)

De evitat

Antițigănist

Orientali

Imigranți

Creol

Mulatru

Negru

De preferat

De evitat

Romi, sinti, gitani, nomazi
Comunitatea romă
Comunitatea sinti
Comunitatea nomadă

Țigani (nu se recomandă folosirea acestui termen de către persoane care nu aparțin comunității rome)

Migranți fără acte/în situație neregulamentară

Migranți ilegali/clandestini

Albi

Caucazieni

Comentarii referitoare la rasă, etnie și religie:

- Folosiți termenii preferați de către persoanele cărora vă adresați. Dacă aveți îndoieli, întrebați-le.
- Nu încadrați oamenii într-o rasă sau un grup etnic dacă acest lucru nu este relevant.
- Atunci când este posibil, numiți grupul minoritar exact (ex. minoritatea romă).
- Folosiți numele țărilor sau al regiunilor atunci când menționați originea, de ex. „nigerian” sau „nord-african”. Evitați generalizări precum „africani” sau „arabi”.
- Se acceptă folosirea termenilor „evreu”, „catolic”, „protestant” etc. Uneori însă poate fi jignitoare folosirea unor termeni religioși pentru a descrie personalitatea oamenilor. De exemplu: „E un evreu tipic”.

Surse:

[Language and the British Sociological Association: Ethnicity and Race](#) (în engleză)

[Citizens Advice, Regatul Unit](#) (în engleză)

[Consiliul Europei](#)

[Consultare cu Rețeaua Europeană împotriva Rasismului](#) (în engleză)

